

СПб, 1896. – С. 230.

4. Козлов О.М. Родовід Дубницьких. Серія «Дворянство Сумщини». – Суми, 2007.

5. Державний архів Сумської області (далі – ДАСО), ф. 818, оп. 1, спр. 28, арк. 104-105, 107-108. За архівом краєзнавця О.М.Козлова.

6. Милорадович Г. Родословная книга Черниговского дворянства. Часть 2. Военное дворянство, приобретенное чином военной службы. – СПб., 1901. – С. 368.

7. ДАСО, ф. 848, оп. 1, спр. 8, арк.197 зв. За архівом краєзнавця О.М.Козлова.

8. ДАСО, ф. 848, оп. 1, спр. 9-а, арк. 30. За архівом краєзнавця О.М.Козлова.

9. ДАСО, ф. 1187, оп 4, спр. 30, арк. 45. За архівом краєзнавця О.М.Козлова.

10. ДАСО, ф. 1187, оп. 4, спр. 17, арк.131 зв. За архівом краєзнавця О.М.Козлова.

11. ДАСО, ф. 1187, оп. 4, спр. 17, арк. 98 зв. За архівом краєзнавця О.М.Козлова.

12. ДАСО, ф. 1187, оп. 4, спр. 30, арк.41 зв.-42. За архівом краєзнавця О.М.Козлова.

13. Шевелев Л.Е. Титулы, мундиры, ордена в Российской империи. – Л., 1991. – С. 56.

14. Яковенко Ф.С. Розповідь моєї матері. Записав 9.Х.2008 А.В.Карась, м.Кролевець. Архів автора.

15. Реабілітовані історією. Сумська область. Кн. I. – Суми, 2005. – С. 604.

Блакитний М.М.
Чернігівський історичний
музей ім. В.Тарновського

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ СУМЩИНИ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЧАСОПІСУ «ЧЕРНИГОВСКИЕ ЕПАРХИАЛЬНЫЕ ИЗВЕСТИЯ»

Вивчаючи історію Північного Лівобережжя, науковці дедалі частіше звертаються до періодичних видань ХІХ – початку ХХ ст. і, зокрема, до часопису «Черниговские епархиальные известия» (1861-1911 рр.). На його сторінках вміщено цілий комплекс матеріалів з історії сучасної Сумської області, оскільки значна частина її території у минулому входила до складу колишньої Чернігівської губернії. Усю сукупність цих публікацій умовно можна розподілити на кілька тематичних груп.

Першу з них становлять матеріали з історії окремих міст, містечок та сіл Новгород-Сіверського, Конотопського, Кролевецького та Глухівського повітів Чернігівської губернії. Так, чернігівський архієпископ Філарет у своїх нарисах з історії Чернігівської єпархії, що згодом увійшли до «Историко-статистического описания Черниговской епархии», описав історичну минувшину населених пунктів Глухівського [1, 377-392], Конотопського [2,

539-572], Кролевецького [3, 953-974] та Новгород-Сіверського повітів [4, 311-331]. Він намагався пояснити походження назв та час виникнення населених пунктів, навів відомості про кількість їхніх мешканців за окремі роки. Значну увагу Філарет приділив опису церков, старожитностей, діяльності церковнослужбовців. Дослідник також навів у додатках до своїх статей документальні матеріали, зокрема універсали і листи козацьких гетьманів і полковників.

У 1871 р. на сторінках часопису «Черниговские епархиальные известия» було опубліковано нарис К.Самоковасова про с.Ротівку Глухівського повіту. Автор публікації звернув увагу на походження села, описав місцеву церкву, навів дані про церковну школу, кількість населення, вмістив документи – «утвердительные листы» про затвердження на посаді священників приходу [5, 154-162]. Подібний за структурою нарис священника В.Рклицького з історії с.Свириж Новгород-Сіверського повіту було опубліковано у 1899 р. Автор стисло виклав історію села, місцевої церкви, а основну увагу зосередив на перебуванні у цьому населеному пункті святителя Ф.Углицького [6, 114-118].

У часописі «Черниговские епархиальные известия» було оприлюднено приходський літопис церкви Різдва Богородиці с.Дептовки Конотопського повіту, впорядкований священником Л.Максимовичем. У ньому наведено відомості про заснування цього населеного пункту, місцевих священників починаючи з середини ХVІІІ ст. Цікавими є кліматичні спостереження Л.Максимовича, опис помешкань, одягу, зовнішнього вигляду мешканців села, їхньої мови та звичаїв. Автор також схарактеризував приходську церкву, кладовища, діяльність церковних старост, заняття селян [7, 520-528].

У 1902 р. «Черниговские епархиальные известия» опублікували приходський літопис церкви Успіння Пресвятої Богородиці м.Конотопа, складений місцевим краєзнавцем С.Пономарьовим. Дослідник висвітлив окремі події з історії міста, що відбувалися у ХVІІІ-ХІХ ст., докладно розповів про місцевих священників, дияконів, церковних старост та їхню діяльність, навів дані про пожертви та функціонування приходського попечительства [8, 79-84].

До другої групи слід віднести студії про місцевих церковних та громадських діячів, а також ювілейні привітання та некрологи. Цінність цих публікацій полягає у тому, що вони містять докладні дані про життя та діяльність церковнослужбовців, зокрема, протоієрея соборної церкви м.Конотопа В.Свяцького [9, 213-216], настоятеля соборної церкви Різдва Богородиці м.Конотопа протоієрея С.Івашутича [10, 504], священника с.Ярославки Глухівського повіту Г.Мироненка [11, 117], протоієрея с.Есмани

Глухівського повіту П.Красовського [12, 289], священника с.Подолове Кролевецького повіту О.Попова [13, 324], предводителя дворянства Чернігівської губернії та ємного радника М.Неплюєва [14, 234] та інших. Авторами цих матеріалів були, в основному, місцеві священники, які часто особисто були знайомі з людьми, про яких писали.

У 1902 р. чернігівський історик П.Добровольський опублікував нарис про композитора Д.Бортнянського з нагоди 150-річчя від дня його народження, в якому стисло виклав біографію цього визначного діяча, розглянув його творчість [15, 196].

Третя група представлена публікаціями, що містять відомості з історії церков та монастирів. На особливу увагу заслуговують, зокрема, статті про Глухівський Петропавлівський монастир [16, 171-178], Гамаліївський Харлампіївський монастир [17, 795-806], храм Трьох-Анастасій у Глухові (який було побудовано наприкінці 1893 р. дісними статськими радниками братами Миколою та Федором Терещенками) [18, 13-18], храм Покрови Пресвятої Богородиці у с.Погребки Новгород-Сіверського повіту (освячений 29 вересня 1892 р.) [19, 1011] та інші.

До четвертої групи належать публікації про духовні навчальні заклади, передусім церковно-приходські школи, що представлені щорічними звітами Чернігівської єпархіальної училищної ради. Ці звіти містять інформацію про кількість населення у повітах, чисельність шкіл та дітей шкільного віку, викладацький склад, фінансування. Крім того, ці звіти також включають відомості про склад повітових відділів Єпархіальної училищної ради та їхню діяльність, благодійників [20, 52-98]. У 1882 р. у м.Глухові було відкрито Товариство сприяння бідним учням чоловічої прогімназії [21, 214]. Окремо часопис інформував про діяльність церковно-приходської школи м.Конотопа, відкриття церковно-приходської школи у с.Кренидівка Новгород-Сіверського повіту [22, 394].

П'яту групу становлять хроніки місцевого церковного життя. Так, часопис інформував, що 30 червня 1862 р. у Кирилівській церкві м.Конотопа виникла пожежа, під час якої були знищені вогнем накази, постанови духовної консисторії, єпархіальні відомості, реєстри, видаткові книги церкви [23, 240-242]. З «Черниговских епархиальных известий» дізнаємося, що 17 червня 1871 р. у с.Марчихина-Буда Глухівського повіту буревієм була зруйнована дзвіниця Миколаївської церкви [24, 462], у 1901 р. відбулося освячення храму Різдва Богородиці у містечку Середина-Буда [25, 787-791]. На сторінках часопису були вміщені правила, згідно яких діяло Хрестовоздвиженське православне трудове товариство, що знаходилося у маєтку М.Неплюєва на х.Воздвиженському Глухівського повіту [26, 883]. Єпархіальне видання повідомляло, що у вересні

щороку відбувався хрестний хід з перенесенням Дубовичівської ікони Божої Матері з містечка Дубовичі Глухівського повіту до м.Кролевець [27, 28-29]. Часопис інформував також про хрестні ходи, які відбувалися у містечку Середина-Буда [28, 320-323].

Значний інтерес становлять матеріали про діяльність приходських попечительств регіону, що опікувалися належним фінансовим забезпеченням причту, відкривали і утримували церковно-приходські школи, будували та оздоблювали церкви. Крім того, на сторінках офіційної частини часопису систематично з 1865 р. по 1893 р. (включно) публікувались списки членів попечительств. Так, наприклад, газета повідомляла, що до приходського попечительства при Миколаївській церкві с.Подлипного Конотопського повіту у 1891 р. були обрані на три роки: головою – капітан у відставці Іван Якович Ревуцький; членами попечительства – дійсний статський радник Олександр Матвійович Лазаревський, капітан у відставці Микола Іванович Константинов, дворянин Петро Парфентійович Пурпура, козаки Яким Максимович Тхор, Федір Денисович Черевко, Федір Григорович Калениченко і селянин Марко Іванович Поляченко [29, 436]. Тут можна було ознайомитись з розпорядженнями єпархіального керівництва про призначення на посади священників і церковних старост [30, 727-729].

Таким чином, на сторінках часопису «Черниговские епархиальные известия» наведено цікаві й маловідомі матеріали з історії Сумщини XVII – початку XX ст.

Посилання

1. Филарет (Гумилевский). Глуховский уезд // Черниговские епархиальные известия (далі – ЧЕИ). – 1864. – 1 октября. – Часть неофициальная. – С. 377-392, 15 октября. – Часть неофициальная. – С. 609-624, 15 ноября. – Часть неофициальная. – С. 663-670, 1 декабря. – Часть неофициальная. – С. 693-704, 15 декабря. – Часть неофициальная. – С. 726-741; 1865. – 1 февраля. – Часть неофициальная. – С. 81-83; 1866. – 15 сентября. – Часть неофициальная. – С. 578-584, 1 октября. – Часть неофициальная. – С. 629-632, 15 октября. – Часть неофициальная. – С. 655-664, 15 декабря. – Часть неофициальная. – С. 813-827.
2. Филарет (Гумилевский). Конотоп // ЧЕИ. – 1872. – № 23. – Часть неофициальная. – С. 539-572; Филарет (Гумилевский). Конотопский уезд // ЧЕИ. – 1872. – № 23. – Часть неофициальная. – С. 573-625, № 24. – Часть неофициальная. – С. 527-559.
3. Филарет (Гумилевский). Кролевецкий уезд // ЧЕИ. – 1868. – № 21. – Часть неофициальная. – С. 953-974, № 23. – Часть неофициальная. – С. 1043-1052; 1869. – № 1. – Часть неофициальная. – С. 18-31, № 3. – Часть неофициальная. – С. 94-100, № 5. – Часть неофициальная. – С. 155-167; 1872. – № 24. – Часть неофициальная. – С. 560-613.
4. Филарет (Гумилевский). Новгородсеверский уезд // ЧЕИ. – 1872. – № 15. – Часть неофициальная. – С. 311-331.
5. Самоквасов К. Село Ротовка // ЧЕИ. – 1871. – № 5. – Часть неофициальная. – С. 127 – 138, № 6. – Часть неофициальная. – С. 154-162.
6. Рклицкий В. Село Свирж – место временного пребывания Святителя Феодосия Углицкого // ЧЕИ. – 1899. – № 3. – Часть неофициальная. – С. 114-118.
7. Максимович Л. Летопись Рождество-Богородичной

церкви села Дептовки Конотопского уезда // ЧЕИ. – 1896. – № 16. – Часть неофициальная. – С. 520-528, № 17. – Часть неофициальная. – С. 556-562, № 22. – Часть неофициальная. – С. 761-766, № 24. – Часть неофициальная. – С. 873-878.

8. Пономарев С. Летопись церкви во имя Успения Пресвятой Богородицы в г.Конотопе // ЧЕИ. – 1902. – № 2. – Часть неофициальная. – С. 79-84, № 7. – Часть неофициальная. – С. 264-268, № 12. – Часть неофициальная. – С. 401-406, № 14. – Часть неофициальная. – С. 472-479, № 17. – Часть неофициальная. – С. 547-553, № 18. – Часть неофициальная. – С. 613-617, № 20. – Часть неофициальная. – С. 680-689.

9. Празднование 50-летия службы в священном сане отца протоиерея соборной церкви г.Конотопа Василия Иоанновича Свяцкого, 6 февраля 1890 года // ЧЕИ. – 1890. – № 10. – Часть неофициальная. – С. 213-216.

10. Некролог протоиерея С.Ивашутича // ЧЕИ. – 1880. – № 37. – Часть неофициальная. – С. 504-508.

11. Мозолецкий В. Воспоминания о благочинном 3-го округа Глуховского уезда Георгие Ивановиче Мироненко // ЧЕИ. – 1887. – № 5. – Часть неофициальная. – С. 117-126.

12. Шермеревич Д. Протоиерей Порфирий Красовский // ЧЕИ. – 1898. – № 6. – Часть неофициальная. – С. 289-291.

13. Дьяченко М. Священник Александр Попов // ЧЕИ. – 1899. – № 9. – Часть неофициальная. – С. 324-326.

14. Памяти Миколая Ивановича Неплюева // ЧЕИ. – 1890. – № 11. – Часть неофициальная. – С. 234-237.

15. Добровольский П. Димитрий Степанович Бортнянский // ЧЕИ. – 1902. – № 5. – Часть неофициальная. – С. 196-201.

16. Филарет (Гумилевский). Глуховский Петропавловский монастырь // ЧЕИ. – 1862. – 1 марта. – Часть неофициальная. – С. 171-178.

17. Филарет (Гумилевский). Гамалеевский Харлампиев монастырь // ЧЕИ. – 1862. – 1 декабря. – Часть неофициальная. – С. 795-806, 15 декабря. – Часть неофициальная. – С. 834-854; Архивные отрывки для истории Черниговской епархии // ЧЕИ. – 1887. – № 1. – Часть неофициальная. – С. 9-19.

18. Рклицкий В. Новый храм в г.Глухове – одна из достопримечательностей Черниговской епархии // ЧЕИ. – 1896. – № 1. – Часть неофициальная. – С. 13-18.

19. Освящение новоустроенного храма во имя Покрова Пресвятой Богородицы в с.Погребках Новгородсеверского уезда // ЧЕИ. – 1892. – № 24. – Часть неофициальная. – С. 1011-1016.

20. Разные известия // ЧЕИ. – 1892. – № 2. – Часть официальная. – С. 52-98, № 3. – С. 103-153; Земство и церковные школы Глуховского уезда // ЧЕИ. – 1895. – № 22. – Часть неофициальная. – С. 693-703.

21. Открытие общества вспомоществования бедным ученикам мужской прогимназии в г.Глухове // ЧЕИ. – 1882. – № 13. – Часть неофициальная. – С. 214-215.

22. Освящение церковно-приходской школы в селе Кренидавке, Новгородсеверского уезда // ЧЕИ. – 1891. – № 24. – Часть неофициальная. – С. 807-810; Из жизни церковно-приходской школы г.Конотопа // ЧЕИ. – 1901. – № 11. – Часть неофициальная. – С. 394-398.

23. Распоряжения епархиального начальства // ЧЕИ. – 1862. – № 25. – Часть официальная. – С. 240-242.

24. Объявления // ЧЕИ. – 1871. – № 14. – Часть официальная. – С. 462.

25. Освящение храма Рождества Богородицы в м.Серединой-Буды // ЧЕИ. – 1901. – № 22. – Часть неофициальная. – С. 787-791.

26. Кресто-Воздвиженское православное трудовое Братство // ЧЕИ. – 1894. – № 23. – Часть неофициальная. – С. 883-888.

27. Высочайшие повеления и распоряжения Святейшего Синода // ЧЕИ. – 1861. – № 4. – Часть официальная. – С. 28-29.

28. О крестных ходах, совершаемых в местечке Серединой-Буде Новгородсеверского уезда // ЧЕИ. – 1879. – № 29. – Часть

неофициальная. – С. 320-323.

29. Разные известия // ЧЕИ. – 1891. – № 11. – Часть официальная. – С. 436.

30. Епархиальные известия // ЧЕИ. – 1894. – № 19. – Часть официальная. – С. 727-729.

Барабаш Н.О.

**Криворізький навчальний центр
Одеської національної юридичної академії**

ТВОРЧИЙ ДОРОБОК А.І.КАРТАШЕВСЬКОГО

У більшості розвідок, присвячених архітектурній спадщині Чернігівщини і Полтавщини кінця XVIII – першої половини XIX століття, Антона Івановича Карташевського репрезентують як «відомого українського архітектора». Але до сьогодні у творчій біографії архітектора залишається багато «білих плям». Найскладнішою проблемою є ідентифікація будівель, створених за його проектами.

«Талановитий зодчий» – так назвав свою статтю, присвячену чернігівському губернському архітектору А.І.Карташевському, краєзнавець А.Карнабед у 1962 р. [1]. Пізніше про вклад А.Карташевського у розбудову Чернігова, Чернігівщини і Полтавщини побічно згадувалося у роботах А.Карнабеда, О.Морозова, С.Самійленка, В.Вечерського [2]. У сучасному біографічному довіднику В.Тимофієнка «Зодчі України кінця XVIII – початку XX століть» вміщено окрему статтю, присвячену професійній діяльності Антона Івановича [3].

Наприкінці XVIII – на початку XIX ст. на Лівобережжі України, як і по всій Російській імперії, розпочалося активне кам'яне будівництво громадських будівель. Про активну роботу А.І.Карташевського на посадах голови креслярні Малоросійської губернії (приблизно з 1799 р. [4]) і Чернігівського губернського архітектора (з 1802 р.) найбільше дізнаємося з документів, що зберігаються у фонді Будівельної експедиції (з 1849 – Чернігівська губерньська будівельна і дорожня комісія) та інших фондах Державного архіву Чернігівської області.

За час роботи Антона Івановича у Чернігові були створені перші плани регулярної забудови міста (1803 р. та 1805 р.), згідно яких була розпланована його центральна частина. На місці фортеці, яка була ліквідована через втрату військового значення у 1799 р., вали розкопали, рови частково засипали, і по їх трасі проклали бульвари. У губернському місті архітектором на Красній площі було побудовано магістрат (згодом Миська Дума) і муровані торгові ярди, виконані у класицистичних архітектурних